

مهدی سنایی^۱

دومین دور گفتگوی راهبردی اسلام و روسیه طی روزهای ۹-۸ شهریور در قازان پایتخت جمهوری خودمختار تاتارستان در فدراسیون روسیه برگزار گردید. میهمانان کنفرانس که از کشورهای مختلف اسلامی حضور داشتند عصر سه شنبه ۷ شهریور با یک هواپیمای اختصاصی هواپیمایی تاتارستان به قازان انتقال یافتند و طی دو روز علاوه بر جلسات رسمی در جشن‌های روز تأسیس جمهوری تاتارستان نیز شرکت نمودند.

نشست قازان به دنبال نشست اول گروه گفتگوی راهبردی برگزار شد که در فروردین سال جاری در مسکو و با حضور آیت‌... تسخیری برگزار گردید و در چارچوب سیاست کرم‌لین برای تقویت روابط با جهان اسلام قابل تحلیل است. طی سال‌های اخیر روسیه تلاش نموده که در حوزه سیاست خارجی خود با استقلال عمل بیشتری عمل نماید. تلاش برای نزدیکی بیشتر به جهان اسلام، اتخاذ سیاست‌های ناهماهنگ با سیاست‌های آمریکا در آسیای مرکزی و قفقاز و تقویت سازمان همکاری‌های اقتصادی شانگهای و تقویت روابط با چین را می‌توان در این راستا تحلیل نمود.

سفر پوتین به کشورهای اسلامی، احیای روابط دیرینه روسیه با برخی کشورها چون مصر، اردن، مراکش و سوریه، دعوت سران حماس به مسکو، تلاش برای ایفای نقش بیشتر در بحران خاورمیانه، عضویت ناظر در سازمان کنفرانس اسلامی، اظهار نظر صریح رئیس جمهور روسیه مبنی بر حضور بیش از بیست میلیون مسلمان در روسیه و به رسمیت شناختن این جمعیت به این وسیله، تعیین سفیر سیار در کشورهای اسلامی و تشکیل گروه گفتگوی راهبردی روسیه - جهان اسلام از جمله

۱. دکتر مهدی سنایی مدیر گروه مطالعات روسیه دانشگاه تهران است.

نشانه‌های فعال شدن روسیه در حوزه جهان اسلام است. روس‌ها پس از دو دهه برخورد و درگیری با کشورهای و جوامع مسلمان (از سال ۱۹۷۹ در افغانستان تا حوادث بوسنی و هرزگوین و کوزوو و چچن و داغستان) و حمایتی که غربی‌ها و متحدان آن‌ها نظیر عربستان، ترکیه، پاکستان و... از گروه‌های اسلامی ضد شوروی، ضد ارتدوکس و ضد روسی داشته‌اند اینک به این نتیجه رسیده‌اند که چنین برخوردهایی بیشتر به نفع قدرت‌های غربی بوده است. از این رو پوتین کوشیده است با عضویت ناظر در سازمان کنفرانس اسلامی و با ارائه نمونه‌هایی از زندگی مسالمت‌آمیز با جامعه اسلامی درون فدراسیون روسیه (نمونه تا تارستان) فضای رقابت و رویارویی را به فضای همکاری، اعتماد و حسن ظن تبدیل نماید و تماس با نخبگان فکری جهان اسلام از طریق چنین نشست‌هایی در دوره‌ای که مسلمانان با آمریکا بر سر مسائل مختلف درگیر هستند، در این راستا است. طبعاً بهره جستن از چهره‌هایی نظیر پریماکوف (که در میان مسلمانان به شرق‌گرایی و نگاه منفی نسبت به آمریکا شهرت دارد) و همچنین رؤسای جمهور برخی جمهوری‌های داخل فدراسیون روسیه مانند شایمیف رئیس جمهور تاتارستان می‌تواند به این قصد آن‌ها کمک نماید. در اجلاس اول یوگنی پریماکوف به صراحت آمریکا را به جهت تلاش برای صدور دموکراسی بدون رعایت تاریخ و سنت‌های دیگر کشورها مورد انتقاد قرار داد و اظهار نمود که: «نتیجه صادرات دموکراسی با توسل به زور، همان طور که عراق نشان داد، تنها نشر تروریسم و برخورد بین مذاهب می‌باشد.»

اجلاس دوم گروه: اجلاس دوم گروه راهبردی روسیه و جهان اسلام با سخنان منتیمر شایمیف رئیس جمهور تاتارستان آغاز شد. وی در ابتدای سخنانش ضمن خوش آمدگویی به میهمانان و اشاره به جشن روز جمهور تاتارستان یادآور شد که براساس قرارداد امضا شده میان روسیه و تاتارستان در سال ۱۹۹۴ این جمهوری اجازه برقراری روابط خارجی دارد.

شایمیف ضمن اشاره به اهمیت تشکیل این گروه تصریح کرد که حوادث عراق نشان داد که دموکراسی باید برونداد تحولات داخلی یک کشور باشد. وی اشاره نمود که دموکراسی دستاورد بزرگ بشر است اما مانند اتومبیل قابل صدور نیست. تنها راه حل مشکلات جهانی

گفتگوست و جنگ اسراییل علیه لبنان نیز نشان داد که هیچکس برنده جنگ نیست و تنها نتیجه این جنگ بی اعتمادی است که به وجود آمده است. وی با اشاره به ضرورت حل مشکل ایران از طریق گفتگو ادامه داد که سال ۲۰۰۱ به پیشنهاد رئیس جمهور ایران سال گفتگوی تمدن‌ها اعلام شد و این نشان می‌دهد که ایده اصلی این کشور نیز در صحنه بین‌الملل تعامل و گفتگوهاست. به ندرت کشوری در دنیا پیدا می‌شود که از مهاجرین شکل گرفته باشد و دارای تاریخ و سنتی نباشد. به این ترتیب نادیده گرفتن سنت‌ها و تاریخ مردمان دیگر به معنی نادیده گرفتن هویت فرهنگی آن‌هاست. مسلمانان در مقابل باید خود را منزوی نکنند و به تعامل با غرب بپردازند.

پیام رئیس جمهور روسیه و دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی: در ادامه اجلاس پیام ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه توسط نماینده وی در منطقه ولگا (یکی از مناطق هفتگانه روسیه) قرائت شد. در پیام پوتین آمده: «روسیه در طول قرن‌ها با دارا بودن جمعیت زیادی از پیروان دین اسلام دارای روابط تنگاتنگی با جهان اسلام بوده است. هم‌اکنون نیز روسیه روابط اقتصادی، فرهنگی و انسانی گسترده‌ای با کشورهای اسلامی دارد. این همکاری بر مبنای احترام و شفافیت است و در راستای کمک به امنیت و آرامش در جهان است. اطمینان دارم این اجلاس امکانات تازه‌ای را برای ایجاد ارتباطات اجتماعی، کاری و دینی فراهم خواهد نمود و بدون تردید موجب تقویت موضع مشترک ما در عدم پذیرش تندروی و اختلافات قومی و ملی است.»

پیام دبیرکل سازمان کنفرانس اسلامی توسط آقای ونیامین پوپوف نماینده روسیه در سازمان کنفرانس اسلامی قرائت شد. احسان اوغلو در این پیام ضمن تقدیر از روسیه به دلیل حمایت‌هایی که از جهان اسلام می‌نماید اظهار نموده است که سازمان کنفرانس اسلامی به روسیه به عنوان یک دوست می‌نگرد و امیدوار است که برگزاری اجلاس دوم گروه گفتگوی راهبردی روسیه و جهان اسلام روسیه را تشویق خواهد نمود که گام‌های مؤثرتری برای رفع مشکلات جهان اسلام به ویژه در موضوع خاورمیانه بردارد.

سخنرانی یوگنی پریماکوف: سخنران دیگر این اجلاس پریماکوف نخست وزیر

پیشین روسیه بود. وی با یک نگاه ریشه‌ای به تقابل اسلام و غرب تأکید نمود که باید میان اسلام و مسلمانان تفکیک قائل شد و هرگونه اعمال مسلمانان را ناشی از اسلام ندانست. وی گفت متأسفانه یک سلسله مسائل به هم پیوند داده می‌شود و نتیجه‌گیری می‌شود که اسلام حامی تروریسم است در حالی که میان اعمال یک مسلمان زاده با اسلام باید تفاوت قائل شد و اتفاقات مختلف در حوزه جهان اسلام را هر یک در چارچوب بومی خویش مورد بررسی قرار داد. از این جمله‌اند نزاع اسرائیل و لبنان و موضوع هسته‌ای ایران. وی اضافه نمود که سیاست هسته‌ای ایران یک سیاست دولتی با توجه به رعایت منافع ملی این کشور است و یک سیاست دینی نیست که به مسائل دیگر در دنیای اسلام پیوند زده شود. نخست وزیر پیشین الجزایر، وزیر خارجه پیشین ترکیه، ویتالی ناومکین آکادمیسین روس و مفتی راویل عین‌الدین از دیگر سخنرانان جلسه افتتاحیه بودند.

سخنرانی نماینده ایران: پس از پایان جلسه افتتاحیه نوبت به سخنرانی‌های بعدی رسید که اینجانب به عنوان نماینده ایران و سومین سخنران پس از سفیر امارات و آقای عادل الفلاح معاون اول وزارت اوقاف کویت به ایراد سخنرانی پرداختم و موارد زیر مورد اشاره قرار گرفت:

- ۱- تبریک روز جمهوری تاتارستان به رئیس جمهور و ملت این کشور
- ۲- سپاسگزاری از رئیس جمهور تاتارستان و پریماکوف برای برگزاری اجلاس
- ۳- اشاره به بکارگیری استانداردهای دوگانه توسط کشورها در حل مسائل بین‌المللی.
- ۴- استقبال جمهوری اسلامی ایران از تقویت روابط روسیه و جهان اسلام
- ۵- ضرورت تقویت ارتباط با سازمان کنفرانس اسلامی و زیرمجموعه‌های آن از سوی روسیه
- ۶- آمادگی جمهوری اسلامی ایران برای ایفای نقش بیشتر و پایدارتر در این گروه
- ۷- ضرورت سازماندهی بهتر برای برگزاری این اجلاس و ایجاد روابط مستمر